

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

IMPLEMENTATION STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF THE SYSTEM OF THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION UNDER THE CONDITIONS MASTER'S DEGREE PROGRAMS

У статті наведено структурно-функціональну модель системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Визначено компоненти, критерії та показники рівнів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Описано шляхи практичної реалізації в освітній процесі комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Розкрито зміст трьох етапів, за якими впроваджуються така модель.

Автор доводить, що розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури забезпечують впроваджені спеціальні курси «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»; регіональна науково-практична конференція «Теоретичні та методичні засади розвитку особистісної культури дитини»; мовно-літературний квест «Подорож у країну «Комунікативна культура»; факультатив «Мотивація, саморозвиток і рефлексія комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»; тренінг «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»; круглі столи за темами: «Сучасна парадигма дошкільної освіти», «Сучасні методики розвитку мовлення дітей», «Особливості розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів»; майстер-клас «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода»; вихователівська студія «Невербальні засоби комунікації – жести, рухи та міміка»; комплекс активних та інтерактивних методів і технологій.

Автор доходить висновку, що реалізація напрямів структурно-функціональної моделі забезпечить якість магістерської підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти загалом і розвиток їх комунікативної культури зокрема. Проведене дослідження дає можливість вирішити проблему розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури на якісно новому рівні.

Ключові слова: комунікативна культура, майбутній вихователів закладу дошкільної освіти, магістратура, розвиток, структурно-функціональна модель, експеримент.

The article presents a structural and functional model of the system of the development of communicative culture of future teachers of preschool education under the conditions master's degree programs. The components, criteria and indicators of the levels of the development of communicative culture of future teachers of preschool education under the conditions master's degree programs are determined. The ways of practical realization in the educational process of Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council and Khmelnytsky Humanitarian Pedagogical Academy are described. The content of the three stages by which this model is implemented is revealed.

The author proves that the development of communicative culture of future teachers of preschool education under the conditions master's degree programs provides the introduced special course "Development of the communicative culture of future preschool teachers"; regional scientific-practical conference "Theoretical and methodological foundations of the development of the child's personal culture"; language and literary quest "Journey to the Country" "Communicative Culture"; elective "Motivation", self-development and reflection of the communicative culture of future preschool teachers; training "Development of communicative culture of future preschool teachers"; roundtables on topics: "The modern paradigm of preschool education", "Modern methods of development of speech of children", "Features of the development of communicative culture of future educators"; master-class "Communicative culture of the teacher-guide"; educational studio "Non-verbal means of communication – gestures, movements and facial expressions"; complex of active and interactive methods and technologies.

The author concludes that the implementation of the directions of the structural and functional model will ensure the quality of master's training of future teachers of preschool education in general and the development of their communicative culture in particular. The conducted research gives an opportunity to solve the problem of the development of communicative culture of future teachers of preschool education under the conditions master's degree programs at a new level.

Key words: communicative culture, future teacher of preschool education, magistracy, development, structural and functional model, experiment.

УДК 378.22:373.2]:304.3-056.87(045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.24>

Харківська А.І.,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У зв'язку з тенденцією постійного зростання чисельності дітей, впровадженням інклюзивної освіти, інтеграційними процесами в системі освіти актуальною є проблема підвищення якості профе-

сійної магістерської підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Дошкільне дитинство – найважливіший складник життя людини, який має надзвичайно важливе значення у становленні особистості [2]. Тому педа-

гогічна освіта знаходиться на вищому щаблі освітнього простору, внаслідок чого однією з головних фігур у дошкільній освіті стає вихователь закладу дошкільної освіти.

Професія вихователя належить до професій типу «людина – людина», спілкування для педагога є метою, змістом і засобом професійної діяльності. Характер діяльності постійно ставить вихователя в стандартні і нестандартні комунікативні ситуації, вимагаючи вияву якостей, які сприяють ефективній міжособистісній взаємодії. У такому аспекті набуває значення питання про підготовку майбутніх вихователів до спілкування з суб'єктами освітнього процесу закладів дошкільної освіти, розвиток їх комунікативної культури. Важливість цієї професійної якості підвищується й у зв'язку з переходом від впливу до активної взаємодії, від пояснення до розуміння та взаєморозуміння, від монологу до діалогу.

На думку автора, удосконалення розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури залежить від умов обґрунтування, розробки та практичної реалізації в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти моделі системи розвитку зазначеної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми моделювання системи формування та розвитку комунікативної культури фахівців різного профілю та її впровадження досліджували Л. Варга (формування комунікативної культури майбутніх вчителів), О. Пищик (розвиток комунікативної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів), С. Тарасенко (формування комунікативної культури курсантів військових інститутів) О. Ясько (формування комунікативної культури майбутніх вчителів) та інші.

Питаннями розробки моделі розвитку особистісних якостей у майбутніх фахівців дошкільної освіти займалися О. Ємчик (розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти), І. Княжева (розвиток методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта») та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вказані роботи вчених, не вивченими є питання обґрунтування й впровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

Мета статті – на основі побудованої структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури описати її впровадження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розроблена структурно-функціональна модель системи розви-

тку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури містить три взаємопов'язані модулі: методологічно-цільовий, організаційно-комунікативний та оцінювально-результативний. Складність моделювання системи досліджуваного процесу полягає в тому, що модель повинна характеризуватися цілісністю, відкритістю, прагматичністю, поетапністю реалізації та динамічністю.

Реалізація розробленої моделі системи розвитку досліджуваної культури у майбутніх фахівців дошкільної освіти мала б відбуватися за трьома етапами. Перший етап полягав в організації й моделюванні впровадження структурно-функціональної моделі системи зазначеного процесу та мав на меті визначити об'єкт педагогічного експерименту (процес професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури та їх розвиток комунікативної культури); заклади вищої педагогічної освіти, які братимуть участь в експерименті (комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія); кількість суб'єктів педагогічного експерименту (магістрантів спеціальності «012 Дошкільна освіта», науково-педагогічних працівників); мету (усвідомлення майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти важливості підвищення власної комунікативної культури в умовах магістратури для якісної професійної діяльності); завдання, які забезпечать розвиток досліджуваного процесу та тривалості експерименту; розробити перелік комплексу навчально-методичного забезпечення для успішного розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури (спецкурси, семінари, майстер-класи, тренінги, виховательські студії тощо).

Другий етап полягав у розробці та впровадженні змістового наповнення комплексу навчально-методичного забезпечення для удосконалення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури й здійсненні інформаційно-регуляційного супроводу учасників педагогічного експерименту.

Третій етап полягав в упровадженні структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в освітній процес за компонентами комунікативної культури (комунікативно-рефлексивна спрямованість, комунікативна грамотність, крос-культурна взаємодія, етика спілкування, комунікативна та організаційна готовність).

Удосконалення змісту магістерської підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є одним із основних шляхів реалізації моделі розвитку комунікативної культури здобувачів освіти. Така робота передбачала введення до навчаль-

ного плану додаткової вибіркової навчальної дисципліни – спецкурсу «Розвиток комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти», орієнтованого на розвиток досліджуваної культури за всіма її компонентами.

Його опанування передбачало такі види діяльності: лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна робота. Лекційні заняття зорієнтовані на засвоєння теоретичного матеріалу студентами у формі різних видів лекцій: проблемної, бінарної, лекції-презентації, лекції-доведення. На семінарах-тренінгах і практичних заняттях магістранти закріплюють вивчений теоретичний матеріал, розвивають комунікативні вміння й навички методами мозкового штурму, мікрофону, дискусії, ділової гри, кейс-методу, розробки та захисту авторських проєктів, моделювання ситуації професійної діяльності та її розв'язання. Кожний вид заняття містить елемент самостійної роботи, тому в освітньому процесі використовується й самостійна робота магістрантів щодо підготовки до навчальних занять.

Отже, ознайомлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти зі змістом спецкурсу сприяло становленню особистісних і професійних досягнень в удосконаленні магістерської підготовки студентів загалом і підвищенню рівня комунікативної культури зокрема.

Серед існуючих форм підготовки магістрантів за спеціальністю «012 Дошкільна освіта» однією з найбільш продуктивних у розвитку комунікативної культури є проведення конференцій. Прикладом є щорічна регіональна науково-практична конференція «Теоретичні та методичні засади розвитку особистісної культури дитини», в якій зазвичай беруть участь понад 200 науково-педагогічних і педагогічних працівників, завідувачів, методистів і вихователів закладів дошкільної освіти, молодих учених, здобувачів освіти. 2019 року відбулася така конференція, на якій слухачі ознайомилися з актуальними проблемами якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти; тенденціями розвитку дошкільної освіти; принципами, функціями розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; педагогічними умовами щодо ефективної взаємодії вихователя та дитини для розвитку мовленнєвої культури дітей дошкільного віку.

Не менш важливим засобом розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є мовно-літературний квест «Подорож у країну «Комунікативна культура». Мета квесту полягає в розширенні знань і їх практичному використанні під час вирішення завдань квесту, які розміщені на чотирьох станціях; розвитку розумових і мовленнєвих здібностей з української мови та літератури, світової літератури, англійської мови, комунікативної грамотності, професійної етики й крос-культурної взаємодії; вихо-

ванні культуру мовлення, любові до рідної мови, національної гідності, поваги до культури та традицій інших народів, почуття колективізму тощо.

Респондентами експериментальної групи заплановано відвідування факультативу «Мотивація, саморозвиток і рефлексія комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти». Зміст факультативу структурований за такою тематикою: «Методологічні підходи до розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури», «Стимули розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів-магістрів», «Мотивація розвитку комунікативної культури як запорука професійного становлення», «Зв'язок мовленнєвого розвитку кожної дитини із саморозвитком комунікативної культури вихователя закладу дошкільної освіти», «Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій», «Необхідність здійснення самоосвіти для використання дидактичних ігор та вправ із навчання грамоти у долітерний період», «Необхідність здійснення самоосвіти для використання сучасних технологій при моделюванні занять із навчання грамоти в літерний період», «Особливості проведення рефлексії майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти в умовах магістратури», «Методи рефлексії для розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури».

Одним із напрямів експериментальної роботи було залучення магістрантів до проведення круглих столів за темами: «Сучасна парадигма дошкільної освіти», «Сучасні методики розвитку мовлення дітей», «Особливості розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів». Мета зазначених заходів полягала в ознайомленні респондентів експериментальної групи з основними напрямками реалізації Концепції Міністерства освіти і науки України «Нова школа. Простір освітніх можливостей» у контексті підготовки дошкільнят до навчання в закладах загальної середньої освіти; обговоренні методик і прийомів звукової культури мовлення, методик розвитку зв'язного мовлення, формування граматичної правильності мовлення, навчання дітей монологічному мовленню; визначенні проблем і шляхів їх вирішення щодо розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

З метою підвищення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури також передбачено проведення майстер-класу «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода» для респондентів експериментальної групи.

У процесі впровадження структурно-функціональної моделі розвитку досліджуваної культури

майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі магістерської підготовки заплановано проведення виховательської студії «Невербальні засоби комунікації – жести, рухи та міміка». Мета проведення студії полягає в поглибленні знань про невербальні засоби комунікації; розширенні уявлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти про значення у житті дошкільнят міміки та жестів; демонстрації можливостей спілкування за допомогою міміки і жестів; сприянні виробленню власного професійного стилю спілкування у полікультурному освітньому середовищі; вихованні культури поведінки та етики спілкування.

Значну роль у розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти відведено педагогічній практиці, адже в процесі її проходження активно використовується діалог, співпраця, толерантність між усіма учасниками освітнього процесу. В результаті – майбутній вихователь, здатний знаходити індивідуальний підхід до дітей дошкільного віку, адекватно й гуманно поводитися у взаєминах із їх батьками, вихователями, методистами, членами адміністрації [1].

Висновки. Отже, впровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури здійснювалася під час формувального етапу педагогічного експерименту за трьома етапами.

На першому етапі було організовано та змодельовано впровадження створеної моделі. На другому – розроблено змістовне наповнення комплексу навчально-методичного забезпечення для удосконалення рівня комунікативної культури майбутніх вихователів і здійснено інформаційно-регуляційний супровід учасників педагогічного експерименту. На третьому – впроваджено розроблену модель в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти за компонентами структури комунікативної культури.

Наступним етапом наукової розвідки стане аналіз та інтерпретація результатів впровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єфименко Л.М. Педагогічна практика як засіб виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 6 (70), червень. С. 81–84.
2. Харківська А. Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному закладі вищої освіти. *Імплементція європейських стандартів в українські освітні дослідження* : збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (21 червня 2019 року) / За ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Київ – Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2019. С. 176–178.